

ЛІТЕРАТУРА

1. Педагогические тесты. Вопросы разработки и применения: Пособие для преподавателей / Аванесов В.С., Хохлова Т.С, Сгупак Ю.А., Потап О.Е., Чернявский В.Г., Плискановский С.А. -Дніропетровськ: Пороги, 2005. - 64 с.
2. Письменкова Т.О. Реалізація компетентісного підходу при формуванні освітніх програм підготовки для студентів гірничих спеціальностей / Intellectual archive – 2014
3. Письменкова Т.О. Формування освітніх програм нового покоління / Т.О. Письменкова // Збірник наукових праць: всеукр. наук.-практ. конф. Неперервна педагогічна освіта в Україні: стан, проблеми, перспективи – Умань: ФОП Жовтий, 2014. – С. 115-119.

УДК 378.146

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ РОЗРОБКИ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ ОЦІНКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ

Т.О. Письменкова

старший викладач кафедри основ конструювання механізмів і машин, Державний вищий навчальний заклад «Національний гірничий університет», м. Дніпропетровськ, Україна, e-mail: pismenkovat@nmu.org.ua

Анотація. Визначено особливості оцінки результатів навчання при компетентнісному підході до вищої освіти, зазначено складові та послідовність формування фонду засобів оцінки рівня сформованості компетентностей, згруповано принципи організації процесу оцінки результатів навчання.

Ключові слова: результати навчання, компетентності, фонд засобів оцінки, принципи процесу оцінки.

ON DEVELOPMENT AND APPLICATION OF STUDENTS ACHIEVEMENT EVALUATION SYSTEM USAGE

T. Pismenkova

senior lecturer, machinery design bases department, State Higher Educational Institution “National Mining University”, Dnepropetrovsk, Ukraine, e-mail: pismenkovat@nmu.org.ua

Abstract. The features of learning outcomes assessment in competence-based approach to higher education, described the components and sequence of formation of the fund means of assessing the level of formation of competencies grouped principles of process evaluation of learning outcomes.

Keywords: learning outcomes, competences fund assets valuation principles of the evaluation process.

Вступ. У Законі України «Про вищу освіту» [1] рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображає її компетентність, визначає якість вищої освіти України.

Причинами інтенсивного розвитку компетентнісного підходу в освіті прийнято вважати такі чинники і тенденції як розвиток інноваційного типу економіки, що зумовило потреби у зміні вимог до якості підготовки випускників; зміна змісту праці та видів професійної діяльності; інтенсивний розвиток інформаційних технологій; зростаючий пріоритет творчих аспектів професійної діяльності та інтелектуального потенціалу фахівців; зростання динаміки модифікації професій, їх глобалізація [2].

Аналіз зарубіжного європейського досвіду з впровадження компетентнісного підходу в освіту дозволив встановити його характерні риси: динамічне трактування якості результатів освіти; прагнення до максимально можливої конкретизації професійних і соціальних компетентностей; мінімізація переліку компетентностей в освітніх програмах; активна діяльність незалежних структур і систем моніторингу якості освіти при реалізації компетентнісного підходу; використання багатовимірної педагогічної оцінки результатів освіти на основі поєднання оцінок, отриманих на кількісному та якісному рівнях виміру.

В парадигмі компетентнісного навчання істотно розширюється поняття «результати освіти», а оцінювання досягнень студентів розглядається як засіб активізації їх пізнавальної діяльності та здійснення зворотного зв'язку в управлінні освітнім процесом. Створення і перехід на нові освітні стандарти вищої школи, що орієнтовані на формування компетентностей, сприяє підвищенню актуальності розробки і впровадження в практику навчання засобів контролю (діагностики, моніторингу, оцінки) результатів, що дозволяють об'єктивно оцінювати компетентність випускника. Тому одним з напрямків методичної діяльності ВНЗ повинна стати розробка засобів оцінювання компетентностей майбутнього фахівця.

Мета роботи полягає у визначенні особливостей оцінки результатів навчання при компетентнісному підході до вищої освіти, обґрунтуванні складових, послідовності формування та застосування засобів оцінки рівня сформованості компетентностей.

Матеріал та результати досліджень. Впровадження компетентнісного підходу серйозно впливає на всі компоненти процесу навчання і вимагає істотного перегляду змісту освіти, методів навчання і традиційних вузівських контрольних-оціночних систем. Згідно з існуючим законодавством оцінка якості підготовки випускників відбувається в процесі атестації, що вимагає відображення вимог освітніх стандартів у змісті атестаційних оціночних засобів. У сучасних вимогах до результатів освіти в ході атестації доведеться

ся оцінювати не звичні знання, вміння та навички, а рівень освоєння досить великого набору компетентностей.

Отже, вузи і структури, що займаються комплексною перевіркою діяльності навчальних закладів, не зможуть обмежитися існуючими, звичними завданнями з окремих предметів з вибором відповідей, оскільки компетенції не є деяким набором предметних знань, умінь і навичок. Необхідні нові оціночні засоби, що побудовані на основі сучасних досягнень теорії педагогічних вимірювань, та дозволяють вимірювати рівень сформованості багатопланових характеристик якості підготовки випускників вузів. Характеристики якості не повинні зводитися до простої суми предметних знань і умінь [2].

У традиційних способах оцінки домінує «знанієва», а не діяльнісна складова. При цьому оцінка, що отримана випускником в результаті тестів, заліків, іспитів як чисто академічних процедур, не показує, наскільки компетентним він опиниться в соціальному житті і професійній діяльності. В більшості своїй існуючі способи оцінювання не цілком адекватні сучасним вимогам якості підготовки компетентного фахівця. Вони, охоплюючи деяку суму розкиданих по окремих дисциплінах знань, мало характеризують особистісні якості та вміння, потенційні можливості випускника до нестандартного вирішення проблем в реальних професійних чи інших ситуаціях [3].

Засоби оцінки рівня компетенцій випускників принципово відрізняються від оціночних засобів, призначених для контролю знань, умінь, навичок, придбаних студентом при освоєнні конкретних дисциплін або навчальних модулів дисциплін циклів освітньої програми.

Головна відмінність полягає в тому, що всі придбані студентом компетенції є інтегральними, комплексними характеристиками рівня його універсальної і професійної кваліфікації. Якщо вважати знання, вміння, навички та особисті якості того, хто навчається окремими елементами системи (результати навчання), то компетенції можна уподібнити емерджентним властивостям цієї системи, що є наслідком її структури. Структура ж системи визначається зв'язками і відносинами між її елементами. Саме внаслідок цих емерджентних властивостей в компетентностях випускника можуть проявлятися такі якості, які не властиві жодному з вхідних в систему елементів. По суті, жодна з форм поточного проміжного та рубіжного контролю, за винятком звітів по практикам і науково-дослідній роботі, не може достатньо повно оцінити якість якої-небудь компетенції. Основним видом об'єктивної оцінки компетентностей випускника є підсумкова державна атестація [4].

В даний час проблема об'єктивної оцінки саме таких якостей особистості, що виходять за рамки традиційного, «знанієвого» підходу, вивчена недостатньо. Для реалізації компетентнісного підходу кожному ВНЗ доведеться перебудувувати свою систему контролю на основі введення компетентнісно-орієнтованих завдань у навчальний процес.

Загальновизнані методи вимірювання компетентностей в системі освіти на сьогодні відсутні. У світовій і вітчизняній практиці існують труднощі в розробці та використанні засобів оцінки компетентностей. Вирішення цієї задачі передбачає створення інноваційної технології комплексного оцінювання як придбаних студентами знань і умінь, так і соціально-особистісних і професійно значущих характеристик, що формують компетенції майбутніх фахівців.

Не можна не погодитися з точкою зору [5], що оцінку рівня сформованості компетентностей можна реалізувати в двох напрямках:

- оцінювання умінь і знань студентів в рамках окремих дисциплін (модулів) на основі розроблених раніше засобів оцінки;
- оцінка діяльності студента. Оцінити компетенції можна або в процесі діяльності студента в присутності викладача, або при організації такої роботи студента, за результатами якої можна визначити ступінь володіння компетентностями.

Реалізація процедури оцінки передбачає вирішення двох основних задач. Перша задача - створення портфоліо у вигляді ІТ-сторінок на кожного студента. У портфоліо заносяться спостереження про його активність і ступінь сформованості компетентностей, яку може оцінити викладач при проведенні практичних, лабораторних занять. Сюди ж вноситься інформація про позанавчальні досягнення студента (участь у конференціях, виставках, олімпіадах, публікація статей тощо).

Друга задача - впровадження в освітній процес комплексних полідисциплінарних контрольних завдань, які здійснюють імітацію елементів професійної діяльності, в процесі виконання яких проявляється компетентність студента по володінню базовими методами, теоріями та іншими аспектами професії. В якості ядра таких компетентнісно-орієнтованих контрольновимірювальних матеріалів доцільно використовувати об'єкти і види професійної діяльності випускника, що перераховані в освітній програмі або стандартах.

Проектування засобів оцінки результатів навчання відповідно до запропонованої концепції складається з декількох етапів.

1. Вибір об'єкта (ів) та виду професійної діяльності на підставі професійних та державних освітніх стандартів.
2. Візуалізація об'єкта (ів) (креслення, схеми, описи тощо).

3. Розробка логічно взаємопов'язаних контрольних завдань, що здійснюють імітацію професійної діяльності випускника щодо об'єкта. Варіація контрольних завдань за складністю (завдання на володіння, завдання на вміння і завдання на знання).

4. Надання студенту відповідей на контрольні завдання.

5. Визначення переліку компетентностей, що дозволяють виконувати те чи інше завдання.

При компетентнісному змісті освіти слід відмовитися від колишнього еkleктичного підходу до оцінювання якості результатів навчання в атестації та розробити системний підхід до формування змісту вимірників, вибору їхніх видів і форм завдань, побудові стандартизованих шкал та інтерпретації результатів атестації в умовах їх високої надійності, валідності та порівнянності.

Ядро такого системного підходу повинно становити методологія педагогічних вимірювань, до провідних принципів якої пропонується віднести [2]:

- поєднання кількісних і якісних рівнів виміру;
- залучення психодіагностичних методик та спеціальної теорії для вимірювання змін якості результатів освіти;
- облік сукупності факторів, що впливають на формування компетентностей;
- забезпечення високої надійності (об'єктивності) результатів вимірювань;
- забезпечення високої конструктивної, змістовної і прогностичної валідності (обгрунтованості) результатів вимірювань;
- застосування вимірювань, що проводяться з урахуванням фактору часу, в атестаційних процесах, перехід до режиму моніторингу якості результатів освіти;
- застосування різних засобів діагностики (тести навчальних досягнень, тести практичних умінь, кейси, портфоліо, психологічні тести);
- використання факторного, дисперсійного та мета-аналізу для вивчення даних про якість підготовки студентів;
- поєднання зовнішніх і внутрішніх експертиз при атестації.

Методологічний підхід до проектування оціночних засобів контролю якості компетентностей випускників вишів може бути реалізований на підставі моделі порівняльної оцінки якості підготовки. Ця модель може включати наступні структурні компоненти [4]:

- об'єкти оцінювання та їх предметні області;
- бази оцінювання (норми якості - системи вимог);

- критерії оцінювання (ознаки ступеня відповідності встановленим вимогам, нормам, стандартам);
- суб'єкти оцінювання (студенти, викладачі, експерти);
- засоби та технології (процедури) оцінювання.

Практична реалізація загальної моделі здійснюється через систему засобів оцінки і технологій оцінки якості підготовки випускника, що адекватно відображатиме результати освоєння їм освітньої програми, тобто компетентності, що набуті ним протягом усього періоду навчання.

Крім розроблених вузами засобів оцінки, повинні бути обґрунтовані і опубліковані критерії, положення та процедури контролю, що в сукупності утворює фонд засобів оцінки результатів освіти [6].

Під фондом засобів оцінки розуміють комплекти методичних та оціночних матеріалів, методик і процедур, призначених для визначення відповідності або невідповідності рівня досягнень студентів запланованим результатам навчання. Фонд засобів оцінки повинен забезпечувати вирішення задачі контролю за результатами освіти - встановлення відповідності загальних і професійних компетентностей студентів і випускників вимогам стандартів.

Таким чином, оціночна діяльність результатів освіти стає ключовою складовою освітнього процесу, а фонд засобів оцінки - інструментом, що забезпечує цю діяльність на необхідному рівні.

Процес контролю якості навчання у вузі повинен бути організований на єдиній методологічній основі відповідно на наступних принципах:

- валідність (об'єкти оцінки повинні відповідати поставленим цілям навчальної дисципліни);
- надійність (необхідно використовувати узгоджені критерії або стандарти);
- справедливість (різні студенти повинні мати рівні можливості домогтися успіху);
- своєчасність (постійно підтримувати розвиваючий зворотний зв'язок);
- ефективність.

Для вузів створення фондів засобів оцінки представляє складну проблему, так як ця робота вимагає в першу чергу адміністративного ресурсу, певної кваліфікації тих, хто розробляє засоби. Для більшості викладачів ВНЗ важливість формування компетентностей та їх оцінювання досі не є очевидною. Але, як справедливо відмічено [6], що в умовах посиленої конкуренції вузів гарантія якості освітніх послуг, що надаються вузом та підтверджена системним, стандартизованим, надійним і валідним оцінюванням результатів освіти, стає однією з найважливіших складових діяльності вищих навчальних закладів та студентів.

Висновки. Одне з головних завдань освіти - процес фіксування рівня досягнень компетентностей і забезпечення його ефективності.

Наповнення освіти новим змістом актуалізувало одну з проблем підготовки фахівця у вищій школі - очевидне і наростаюче протиріччя між застосуванням активних технологій навчання і способами оцінки результатів навчання випускника вузу.

При створенні фонду засобів оцінки спочатку необхідно виконати інвентаризацію всіх наявних в вузі оціночних засобів і створити банк контрольних завдань, оцінити наявні оціночні матеріали на предмет їх придатності при компетентнісному навчанні. Надалі оціночні засоби повинні безперервно вдосконалювати. Створення фонду оціночних засобів пов'язано з розробкою моделі оцінювання і описом ознак кластерів компетентностей (дескрипторів), розробкою компетентнісно-орієнтованих завдань і експертним аналізом їх якості. Забезпечення послідовного і спадкоємного оцінювання компетентностей на різних ступенях навчання студентів можливе за наявності наскрізних графіків оціночних заходів, узгоджених вимог до рівнів володіння компетентностями при освоєнні освітніх програм.

Ефективність застосування засобів оцінки визначається застосованими технологіями контролю результатів навчання, які передбачають можливість комплексного оцінювання різних елементів освітніх програм, що формують придбані компетенції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України "Про вищу освіту" від 01.07.2014 № 1556-VII // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu>. - Назва з екрана.
2. Бурлакова И.И. Компетентностный подход и оценивание качества результатов обучения с позиций ФГОС нового поколения / И.И. Бурлакова // Инновации в образовании. – 2013. - №2. – С. 24-30.
3. Меркулова С. Проблема оценки качества подготовки: компетентностный подход / С. Меркулова // Высшее образование в России. – 2007. - №8. – С. 127-130.
4. Богословский В. Принципы проектирования оценочных средств для реализации образовательных программ В ПО: компетентностный подход / В. Богословский, Е. Караваева, А. Шехонин // Высшее образование в России. – 2007. - №10. – С. 3-9.
5. Анисимова М.А. К вопросу о проектировании оценочных средств сформированности компетенций / М.А. Анисимова, И.С. Бляхеров, А.В. Масленников, А.В. Моржов // Высшее образование в России. – 2013. - №4. – С. 106-112.
6. Ефремова Н.Ф. Качество оценивания как гарантия компетентностного обучения студентов / Н.Ф. Ефремова // Высшее образование в России. – 2012. - №11. – С. 119-125.